

اسرائیل؛ تهدید هسته‌ای فراپوش شده

امیر حیدر محمودی

مقدمه

قرار دادن فناوری ساخت و تکثیر سلاحهای هسته‌ای اشاره نمود. امروزه خطر تولید و تکثیر این گونه تسلیحات بر هیچ کس پوشیده نبوده و جامعه بین‌المللی درخصوص جلوگیری از تولید و اشاعه تسلیحات هسته‌ای به یک اجماع نظر کلی دست یافته است.

از آنجایی که تاکنون سند معتبری درخصوص میزان توان هسته‌ای اسرائیل به سبب کارشناسی این رژیم در ارائه اطلاعات به نهادهای ذی‌ربط بین‌المللی منتشر نگردیده است، بررسیها و افشاگریها در این خصوص بیشتر شکلی ژورنالیستی و احساسی داشته و کمتر مبتنی بر مدارک مستدل بوده است. در این مقاله سعی بر این است تا به این سوالات پاسخ داده شود که

پس از پایان جنگ جهانی دوم و ادعای کشتار شش میلیون یهودی در طول این جنگ، اسرائیل تأسیس گردید. موجودیت این دولت همواره از سوی کشورهای منطقه‌ی خاورمیانه زیر سؤال بوده و عکس‌العملهایی در این خصوص از طرف دولتهای اسلامی و عربی صورت پذیرفته است. از سوی دیگر ابهاماتی درخصوص شکل‌گیری این رژیم و حمایت‌های همه‌جانبه دول غربی به ویژه ایالات متحده از آن وجود داشته است از جمله این حمایت‌ها می‌توان به کمک‌های تسلیحاتی فراوانی اشاره کرد که به طرق گوناگون و تحت عناوین مختلف در اختیار این رژیم قرار گرفته است. از حمایت‌های غرب می‌توان به در اختیار

آیا اسرائیل از تکنولوژی هسته‌ای بهره‌برداری می‌کند؟ و اینکه آیا فناوری تولید و تکثیر تسلیحات هسته‌ای را دارا می‌باشد و نیز آیا توان هسته‌ای این کشور می‌تواند برای جهان و به ویژه منطقه خاورمیانه خطرناک باشد. پاسخ به این سؤالات مسئله‌ای است که سعی گردیده تا در این مقاله به آنها پرداخته شود.

۱- فعالیتهای هسته‌ای اسرائیل از آغاز
به دنبال موجودیت یافتن رژیم اسرائیل در اواخر سال ۱۹۴۸ یک فیزیکیان یهودی فلسطینی الاصل به نام موشه سوردین (Moshe Sordin) که بر روی بررسی ساخت اولین رآکتور فرانسه کار می‌کرد به اسرائیل آمد تا در مورد آینده رآکتورهای هسته‌ای صحبت کند او در این سفر با نخست‌وزیر اسرائیل دیدار کرد این در حالی بود که اسرائیل در این سال حتی فاقد یک متخصص فیزیک هسته‌ای بود پیرو همین سفر نقشه‌برداری از وضعیت زمین در صحرای نقب طی سالهای ۵۱-۱۹۴۹ برای ارتقای دستیابی اسرائیل به مواد هسته‌ای صورت گرفت.^(۱)
از اوایل دهه ۵۰ گفتگوهای زیادی میان مقامات فرانسوی و اسرائیلی صورت پذیرفت و به دنبال این گفتگوها کمیسیون انرژی اسرائیل بر اساس طرحی الگوبرداری شده از فرانسه در سال ۱۹۵۲ تأسیس گردید. این در حالی بود که تأسیس این کمیسیون دو سال بعد این تاریخ آشکار گردید. علاوه بر این در ۸ دسامبر ۱۹۵۳ آیزنهاور رئیس جمهور ایالات متحده طی

«دیمونا»:

تهدیدی در ژرفای تراژدی

در حالی که اسرائیل هرگز نپذیرفته است که دارای سلاح اتمی است، مع هذا کمتر کارشناس امور بین‌المللی است که آن کشور را در فهرست کشورهای دارای جنگ افزار هسته‌ای قرار ندهد. موضوع توانایی تسلیحات هسته‌ای اسرائیل بیش از هر برنامه دیگری در زمینه فناوری هسته‌ای در جهان، پنهان نگاه داشته شده است. برخلاف ایران و کره شمالی - دو کشوری که برنامه‌های هسته‌ای شان با واکنش روبه‌رو شده - اسرائیل هرگز پیمان منع گسترش سلاحهای هسته‌ای را امضا نکرده است. دولت‌ای کشور هیچ گاه اجازه بازرسی از تأسیسات خود را به ناظران سازمان ملل متحد در آژانس بین‌المللی نداده و سازمانهای بین‌المللی نیز هیچ گونه تحریمی علیه اسرائیل در نظر نمی‌گیرند.

از دهه ۱۹۶۰ که رآکتور هسته‌ای دیمونا در صحرای «نه گو» وارد مدار شد، میزان توانایی هسته‌ای اسرائیل موضوع تخمینهای جاسوسی غالباً نادرست و غیر دقیق بوده، اما این پرده پنهان‌کاری تنها یک بار در میانه‌ی دهه ۱۹۸۰ به کنار زده شد و آن هم هنگامی بود که مردخای وانونو- یکی از کارکنان سابق این تأسیسات - عکسها و اطلاعاتی را در مورد کلاهکهای هسته‌ای اسرائیل در اختیار روزنامه‌های انگلیس قرارداد.

←

شواهدی که وانونو در اختیار قرار داد، تخمینها درباره‌ی تعداد کلاهکهای هسته‌ای اسرائیل را از حدود صد کلاهک تا ۳۰۰ کلاهک بالا برد. (برای اینکه ملاکی برای مقایسه بدست بدهیم، باید به یاد بیاوریم که تصور می‌شود هند و پاکستان که جدیدترین اعضای باشگاه هسته‌ای به شمار می‌آیند، هر یک حدود بیست کلاهک هسته‌ای دارند). هیچ‌گونه شواهدی مبنی بر اینکه اسرائیل دست به آزمایشهای هسته‌ای زده باشد، وجود ندارد، اما به طرز گسترده‌ای ظن آن می‌رود که انفجار مشکوکی که در سال ۱۹۷۹ در جنوب اقیانوس هند انجام شد، حاصل آزمایش هسته‌ای مشترک اسرائیل و آفریقای جنوبی بوده باشد. (آفریقای جنوبی در دوران پس از تبعیض نژادی، برنامه گسترش جنگ‌افزارهای هسته‌ای خود را کنار گذاشت.)

اما اسرائیل چگونه، پادر این راه نهاد؟ کوتاه زمانی پس از تأسیس اسرائیل در سال ۱۹۴۸ اسرائیل به کسب جنگ‌افزار اتمی به عنوان یک عامل بازدارنده نهایی علاقمندی نشان داد. در سال ۱۹۵۲ کمیسیون انرژی اتمی اسرائیل تشکیل شد و بلافاصله همکاری نزدیک خود را با ارتش اسرائیل آغاز کرد. در سال ۱۹۵۳ روند استخراج اورانیوم از صحرای نه‌گو تکمیل شد و شیوه تازه‌ای برای استحصال آب سنگین ابداع گردید. به این ترتیب اسرائیل توانست تعدادی از مواد مهم هسته‌ای را خود، تولید کند.

در زمینه طراحی و ساخت راکتور، اسرائیل از کمکهای فرانسه برخوردار شد و در نهایت ساخت تأسیسات دیمونا در دهه ۱۹۵۰ آغاز گردید. اسرائیلیها این مجموعه را در موقعیتهای مختلف تحت عنوان کارخانه نساجی، ایستگاه کشاورزی و تأسیسات پژوهشی در زمینه ذوب فلزات معرفی می‌کردند. اما

←

نظقی در سازمان ملل از برنامه اتم در راه صلح خود سخن به میان آورد که ناقض سیاست ضد هسته‌ای آمریکا بود و در آن از فروش مواد هسته‌ای از سوی آن کشور خبر می‌داد به دنبال این موضوع، اسرائیل پس از ترکیه دومین کشوری بود که به طرح ابتکار اتم در راه صلح ملحق گردید در ۲۰ مارس ۱۹۵۷ اسرائیل قراردادی را برای ساخت یک راکتور کوچک تحقیقاتی از نوع استخر شنا در ناخال سورک به عنوان بخشی از برنامه اتم در راه صلح با ایالات متحده امضا کرد.^(۲)

همکاریهای اسرائیل و فرانسه همچنان رو به گسترش بود به طوری که در سوم اکتبر ۱۹۵۷ موافقت‌نامه دیمونا طی دو سری اسناد رسمی به امضا رسید این موافقت‌نامه به دو گروه از اسناد سیاسی و فنی تقسیم می‌شد. موافقت‌نامه سیاسی شکلی مبهم داشت و به وظایف قانونی طرفین مربوط می‌شد. نکته قابل توجه در این قرارداد این است که اسناد مربوط به آن هنوز محرمانه هستند. اتحاد فرانسه و اسرائیل به دلیل اینکه فرانسه منافع تاریخی در جهان عرب داشت یک اتحاد نامعمول بود.

این همکاری دلایل گوناگونی دارد. در دهه‌ی ۱۹۵۰ صنعت کوچک و جوان هسته‌ای فرانسه در جستجوی یک مشتری بزرگ بین‌المللی بود تا این فرصت را در اختیار فرانسه قرار دهد که به عنوان یک بازیگر هسته‌ای صلاحیت خود را به اثبات برساند. از طرف دیگر موقعیت ژئوپلیتیک اسرائیل و همکاری

این کشور در زمینه دادن اطلاعاتی در خصوص روابط مصر و شورشیان الجزایر به فرانسه این کشور را به فروش تکنولوژی هسته‌ای به اسرائیل ترغیب کرد و این معامله بین این دو کشور پروژه دیمونا را عملی ساخت روابط این دو کشور بنا بر دلایلی از اواخر دهه ۵۰ رو به سردی گراید عامل مؤثر در کاهش روابط اسرائیل و فرانسه انتخاب ژنرال دوگل به نخست‌وزیری فرانسه در سال ۱۹۵۸ و به دنبال آن ریاست جمهوری وی می‌باشد. به طوری که در ۱۳ می ۱۹۶۰ وزیر امور خارجه فرانسه به سفیر اسرائیل اعلام کرد که فرانسه تصمیم گرفته است مناسبات هسته‌ای خود را با اسرائیل قطع کند. در این خصوص فرانسه از اسرائیل سه تقاضا کرد که نشانگر تغییر سیاست فرانسه در مورد پروژه‌ی دیمونا می‌باشد اول اینکه اسرائیل بایستی دیمونا را از حالت محرمانه خارج کند و ماهیت صلح‌آمیز راکتور را اعلام نماید. دوم اینکه اسرائیل راکتور مربوطه را تحت بازرسی بین‌المللی احتمالاً بازرسی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA) قرار دهد. نهایتاً اینکه فرانسه تأمین سوخت اورانیوم طبیعی راکتور را به پذیرش شرایط مذکور موکول کرد علی‌رغم اینکه فرانسه این شرایط را پیش روی اسرائیل قرار داد در عمل شرکت فرانسوی مسئول ساخت راکتور هیچ‌گونه دستوری برای توقف آن دریافت نکرد و کار آن تا بعد از مرحله‌ی راه‌اندازی در سال ۱۹۶۴ که راکتور به اسرائیلیها تحویل داده شد ادامه

سرانجام در سال ۱۹۶۰ داوید بن گوریون نخست‌وزیر وقت اسرائیل گفت که این مجموعه یک مرکز تحقیقات هسته‌ای است که با هدف‌های صلح‌آمیز فعالیت می‌کند. ایالات متحده آمریکا که از آغاز به جاه‌طلبی هسته‌ای اسرائیل ظنین بود در سال ۱۹۵۸ با استفاده از هواپیماهای جاسوسی «یو۲» از ساخته شدن دیمونا با خبر شد و نگرانی خود را بی سرو صدا ابراز کرد. طی دهه ۱۹۶۰ بازرسان آمریکایی چندین بار از تأسیسات دیمونا دیدن کردند اما نتوانستند دقیقاً متوجه آنچه در آن محل می‌گذشت بشوند.

سایت اینترنتی «امنیت جهانی» ادعا می‌کند که اسرائیلیها تا آنجا پیش رفتند که برای گمراه کردن آمریکاییها اتاقهای کنترل ساختگی ترتیب دادند و با ایجاد دیوارهایی دسترسی به بخشهایی از این تأسیسات را محدود کردند. با این حال، بازرسان اعلام کردند که در آن محل نه تحقیقات علمی انجام می‌شود و نه فعالیت هسته‌ای غیرنظامی در کار است که بتواند وجود چنان راکتور هسته‌ای عظیمی را توجیه کند. بنابراین، آنها گفتند که شواهدی در دست هست که اسرائیل یک برنامه ساخت بمب را دنبال می‌کند، اما آنها نتوانسته‌اند هیچ گونه مدرکی دال بر وجود فعالیتهای مربوط به تولید جنگ‌افزار در آن محل پیدا کنند.

در سال ۱۹۶۸ سرانجام یک گزارش سازمان مرکزی اطلاعات آمریکا تأیید کرد که اسرائیل شروع به تولید جنگ‌افزارهای هسته‌ای کرده است. از این زمان به بعد، سالهای گمانه‌زنی درباره اندازه زرادخانه هسته‌ای اسرائیل آغاز شد. شیمون پرز نخست‌وزیر سابق اسرائیل گفت: «در بعضی زمینه‌ها حدی از رازداری باید رعایت شود. حلقه راز و رمز و سوء ظنی

←

که در اطراف این موضوع وجود دارد، سازنده است. چون نیروی بازدارندگی ما را تقویت می‌کند.»
در این حال، دیگر دولتهای خاورمیانه که بیشتر آنها از طرفداران قضیه فلسطین هستند، نگرانی عمیق خود را در مورد وجود یک برنامه توسعه جنگ افزارهای هسته‌ای در اسرائیل ابراز کرده‌اند. آنها آمریکا را به داشتن یک برخورد دوگانه در منطقه متهم می‌کنند. برخوردی که برنامه‌های تسلیحاتی اسرائیل را نادیده می‌گیرد و در عین حال، ایران، سوریه و عراق - پیش از جنگ - را مصرانه متهم می‌کند که سلاحهای کشتار جمعی در اختیار دارند و تهدیدی علیه صلح به شمار می‌آیند.

رئیس آژانس بین‌المللی انرژی اتمی اخیراً از اسرائیل خواسته است تا پیمان منع گسترش سلاحهای هسته‌ای را امضا کند و به منظور پیشبرد صلح در خاورمیانه، سلاحهای هسته‌ای خود را تسلیم کند. محمد البرادعی به روزنامه اسرائیلی هآرتص گفت که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی فرض را بر این می‌گذارد که اسرائیل جنگ افزار هسته‌ای دارد، هرچند که هرگز به طور رسمی چنین موضوعی را تأیید نکرده است. او افزود: این اعتقاد اسرائیل که به خاطر در اختیار داشتن سلاح اتمی از ایمنی برخوردار است، نایبجاست زیرا دیگر کشورهای خاورمیانه به خاطر همین موضوع احساس تهدید می‌کنند.

از دیدگاه کارشناسان مسائل استراتژیک، تأسیسات دیمونا، به خاطر قرارگرفتن در پرتش‌ترین منطقه جهان، تهدیدی فراتر از تراژدی برای مردم خاورمیانه تلقی می‌گردد.

از: منابع خارجی

یافت. (۳)

دومین تأمین‌کننده نیازهای هسته‌ای اسرائیل بعد از فرانسه را کشور نروژ در این دوره به خود اختصاص داده بود. در بین سالهای ۵۷-۱۹۵۶ شرکت نروژی نورسک هیدرو (Norsk Hydro) تنها تولیدکننده اروپایی آب سنگین تجارتي بود اسرائیل مذاکراتی را با نروژ جهت تهیه آب سنگین دیمونا صورت داد که در سال ۱۹۵۹ بالغ بر ۲۰ تن آب سنگین از آن کشور خریداری کرد. (۴)
بیشترین فشار خارجی بر روی برنامه‌های هسته‌ای اسرائیل از سوی ایالات متحده وارد می‌شد در ۲ دسامبر ۱۹۶۰ قبل از اینکه اسرائیل رسماً فعالیت‌های هسته‌ای خود را اعلام کند وزارت خارجه ایالات متحده از فعالیت‌های سری هسته‌ای اسرائیل پرده برداشت. این مسئله در ۱۶ دسامبر همان سال از طریق نیویورک تایمز به اطلاع افکار عمومی رسانده شد. ۵ روز بعد از این قضیه بن‌گوریون نخست‌وزیر اسرائیل در ۲۱ دسامبر اعلام کرد که اسرائیل یک راکتور ۲۴ مگاواتی برای اهداف صلح‌جویانه ساخته است. فشار ایالات متحده با پیروزی کندی در انتخابات ریاست جمهوری این کشور تشدید گردید و موجب شد که اسرائیل اجازه‌ی بازرسی‌های محدود را به بازرسان آمریکایی بدهد. مجموعاً در طول دهه ۶۰، هفت بار این بازرسی‌ها صورت گرفت که مدرکی درخصوص دستیابی به تسلیحات هسته‌ای به دست نیامد. (۵)
بازیدهای ایالات متحده از مجموعه دیمونا مانع از برنامه هسته‌ای اسرائیل نشدن و تنها